

Paní Rut

Jako dítě (13 let) utekla před válkou s otcem do Anglie, matka zůstala v Čechách. V 19. letech pracovala pro Angličany-překládala v jednom koncentračním táboře

Byla jsem v britské uniformě, takže mi musel pomoci a odvezl mě na velitelství, kde byli angličtí důstojníci. Ti mi řekli, že je to koncentrák, který byl před třemi dny osvobozen.

Měla jsem tam sloužit jako tlumočnice při výslechu esesáků i jinak. Zírala jsem. Byla jsem pochopitelně úplně bez sebe, tohle jsme za války neviděli. To až později přišly ty různé filmy a dokumenty. Věděli jsme o tom, slyšeli jsme o tom, ale když jsem to pak viděla na vlastní oči, bylo to otřesné. Ubytovali mě v důstojnických ubikacích. Byly tam takové malé domečky, kde byli tzv. Liaison officers, styční důstojníci. Byli to vlastně zaměstnanci, Američané, ale neměli žádnou vojenskou hodnost. Zpracovávali soupisy všech těch lidí nejrůznějších národností, kteří byli v Německu jako vězňové nebo na nucených pracích, v koncentračních táborech, atd. A ti mi vysvětlili, kde jsem.

Když viděli, že umím česky, poslali mě do takového dřevěného baráčku, kde seděl jakýsi člověk, původem z Československa, a dělal soupis československých vězňů. Bylo tam narváno lidmi, tedy heftlingama, muklama. Já jsem tam stála a hlásila jsem se. Kousek dál stála nějaká dívka, která vypadala relativně dobře, nebyla tak hrozně zbídačená jako ti ostatní. Dívala se na mě podívala a řekla: Vy se jmenujete Ruth? Ano. Jak se jmenuje váš otec? Ten se jmenuje Willy. A vaše matka? Anna. A říkalo se jí Anka, je to tak? Bydleli jste v Přemslovské? Ano. A pokračovala: Já se jmenuju Marietka Druckerová, jsem z Brna a vaše matka je tady. To je blbost, to je vyloučená věc. Moje matka ... ta už nemůže být naživu, to není možné. Vaše matka je tady. My jsme byly celou dobu pohromadě, už v Terezíně, pak v Auschwitzu, pak jsme celou dobu byly spolu a pochopitelně o vás všechno vím, protože jsme si povídaly o svých rodinách a jedna o druhé víme absolutně všechno. Já jsem z toho byla ... já jsem to

nemohla pochopit.

Prostě náhoda, největší náhoda pod sluncem! Chvíli jsme se bavily. Byla trochu starší než já, mohlo jí být šest-sedmadvacet, mě bylo osmnáct a pak řekla: Pojd'te se mnou, já vás tam odvedu. Ale byla inteligentní, tak řekla: Podívejte, vaše matka měla skvrnitý tyfus, už je to lepší, ale nemůžete tam jen tak vpadnout. Já ji na to musím připravit. Mě by to nenapadlo, ale asi měla pravdu. Šly jsme rovnou k jejich baráku a já jsem zůstala stát venku. Marieta šla dovnitř do té cimry a já jsem slyšela hlas, který jsem absolutně nepoznala: Nazdar Rito. A Marieta jí začala vyprávět: Tak jsem teď byla u těch Angličanů a slyšela jsem, že přijel nějaký transport ošetřovatelek z Anglie. Uvidíš, že tvoje dcera je mezi nima. A ten hlas, který jsem nepoznala, říkal: Co to je za blbost, proč by zrovna moje dcera měla být v transportu nějakých anglických ošetřovatelek, absurdní myšlenka, proč by z padesátimilionové země ausgerechnet moje dcera byla mezi nějakými dvaceti anglickými ošetřovatelkami. Když se ještě chvíli dohadovaly, už jsem to nevydržela a vešla jsem dovnitř.

Já jsem svou matku nepoznala, ale ona mě poznala okamžitě - a omdlela. Byl tam v té době belgický zdravotní personál, který rychle ji dokázal přivést k sobě. Já jsem ji při tom prvním pohledu opravdu nepoznala. Matka vážila snad dvaadvaceticet kilo, bylo jí tehdy 44 let a já ji viděla naposled v roce 1939, kdy jí bylo 38. Ale ona mě poznala okamžitě, i když mě bylo tehdy 13 a teď mi bylo 19.

Vůbec jsme nemohly mluvit, jen se brečelo. A co tatínek? Tatínek je v pořádku, je v Londýně, měla jsem v tom pytlí náhodou jeho fotku, tak jsem ji vyndala. Vidiš, tady máš tatínka. Podívala se něj a řekla: Ježíš, ten zestárnul! To řekla moje matka, která vypadala jako kdyby jí bylo sto let. Ale za 24 hodin to byl úplně jiný člověk. Už to nebyl ubohý mukl. Najednou měla živé oči a druhý den už chtěla půjčit rtěnku. Brzy se to rozkřiklo po celém Belsenu: Anka našla dceru.

Po zplynování – čekání „na místo“ v krematoriu

* * *

Paní Věra

V květnu 1944 se maminka dostala do transportu a já se dobrovolně přihlásila k ní. Zůstaly jsme už samy - tatínek byl po smrti a bratr byl pryč. Do vlaku jsem se málem nedostala. Neměla jsem žádné číslo a esesáci, kteří tam stáli, mě dvakrát vrátili. Maminka na mě volala, abych tam zůstala a přijela za ní později, ale nakonec jsem se do vlaku dostala. Za tři dny jsme přijeli do Osvěčimi. Původně jsme měly jet do Birkenau, ale bylo nám jedno, kam vlastně dojedeme, hlavně když budeme spolu. Bydlení bylo hrozné. Spalo nás na prkně asi deset a z boku na bok jsme se musely obracet na povel. Náš pobyt zde trval asi šest týdnů. Po náletu na Hamburg nás z Osvěčimi pustili a dali nás na čtyři nebo pět dní do fraeunlagru [ženského tábora]. Všichni říkali, že nás posílají do plynu a ne do Hamburku. Když jsme se pak šly sprchovat, velmi jsme se bály a když ze sprch začala téct voda, měly jsme velkou radost a věděly jsme, že opravdu jdeme pryč. Musela jsem projít selekcí. Tam maminka nešla. Jen jsem jí dala adresu těch Serafinů, kterou mi řekl Miluščin švagr Karel: Hybernská 32.

Pan Toman

Pak přišel ten strašný šok: přijeli jsme do [Osvětimi](#). Otevřely se dveře, křičeli na nás Raus, raus [Ven, ven], do toho štěkot psů. Kolem stáli esesáci s vlčáky, s těmi "bluthundy", kteří na nás doráželi. Zase se tam míhaly ty postavy, které jsem viděl poprvé na tom nákladním voze, pruhovaní muži s klacky, kteří také řvali nějakým cizím jazykem - polsky. V dáli - byla mrazivá noc - byly vidět pravidelné řady světel a nad tím se vznášela jakási temná hmota - to byl balón, nevím jestli pozorovací, nebo protivzdušné obrany, ale vím, že to byla příšerná hmota, která se vznášela v temnu a byla osvětlena jenom záblesky světla. Šokovala mě surovost toho přijetí. Nahnali nás holemi na nákladní auta a strašnou rychlostí jsme se řítili těch několik kilometrů z Osvětimi do Birkenau. Můj první dojem, když jsme tam přijížděli, bylo poznání, co to vlastně ta světla byla. Byly to osvětlené ploty z ostnatých drátů, nabitých elektrinou. V té rychlosti jsem stačil ještě zaznamenat, že tam byly tabulky se zkříženými hnáty a lebku, kde bylo napsáno: Halt, stój, Hochspannung, lebensgefährlich [Stůj, vysoké napětí, životu nebezpečno], nebo nějaký podobný nápis. Už v Terezíně mně vždycky říkali: Když uvidíte dráty nabité elektrinou a před nimi tyto tabulky, tak jste v koncentračním táboře. My jsme pochopitelně vůbec nevěděli, kde jsme, ale v tu chvíli jsem si uvědomil, že jsem v koncentračním táboře. A že je to něco strašného, že je to něco úplně jiného, než byl Terezín. Pak nás - všechny muže, ženy, děti - nahnali do nevytopených stájí, kde bylo v podstatě jen pár holých pryčů, kde nebyly žádné příkrývky. Schoulili jsme se s bratrem na jedné pryčně a byla to snad jediná noc, kdy jsem si přál, abych se už vůbec neprobudil. Ale probudil jsem se a pak nás odvedli do jakési místnosti v blízkosti krematoria (ale to jsem samozřejmě nevěděl), kde jsme byli nuceni odstrojit se donaha a kde nás oholili. Dohola nás ostříhali a vytetovali nám čísla na levou paži.

My jsme ještě nevěděli, že jsme pouhých 20 či 30 metrů od plynové komory. Jedinou mou touhou po té noci bylo napít se. Bylo nám řečeno, že tamější vodu nesmíme pít, že je tyfózní, a tak jsme žadonili o čaj a já jsem nabízel své hodinky nějakému Polákovi

za šálek čaje. Hodinky mi pak stejně sebrali a když jsme pak dostali čaj, vypili jsme esšálek na jeden záťah. Ten pocit žízňě byl tak intenzívní, že si dovedu představit to, co líčí Lanzmann ve svém filmu [Šoa], že lidé byli šílení žízni a že za šálek čaje byli ochotni se svléknout a jít do plynu. Pak nám dali nějaké hadry, které jsme si museli obléci. Byly to hadry vězeňské, i když to nebyly ještě hadry pruhované. Pak nás vrátili zpátky do tábora, což bylo vlastně štěstí. Z mnoha transportů, které šly z Terezína na východ, skýtaly jenom dva pro můj ročník naději na záchranu. A to byl transport v prosinci 1943 a v květnu 1944. Jinak byl můj ročník z 99% odsouzen k zániku, ke smrti.

*

A na místo cikánského tábora přišli v létě 1944 lodští vězňové. V Lodži byla od roku 1941 rodina mého strýce. Když jsem se dozvěděl, že tam jsou i čeští židé, nechal jsem si strýce a bratrance, který byl ještě chlapec, přes dráty zavolat. Dokonce se mi podařilo jim předat nějaké cigarety a jídlo. Hlavně jsem byl rád, že jsou živi. Potom jsem jakousi nesmírnou náhodou v transportu z ženského tábora v mžiku zahlédl mou tetu a její dceru, čili matku a sestru tohoto chlapce a mohl jsem na ně vykřiknout: Strýc s Máriem žijí. A ony si to dodnes pamatují, neboť to pro ně byla jediná zpráva, že jejich drazíjsou na živu. Strýc, který byl z nich nejsilnější, sportovec, ten to nepřežil, ale všichni ostatní přežili. Byl to zázrak, že ze čtyřčlenné rodiny tři přežili.

„Čekání na smrt“

* * *

Paní Katarína.

Naší dozorkyní byla Rita Stenzel a šéfem dr. Franz Armbruster, Němec, příslušník SS, ale přesto ohromný člověk. Tehdy ještě nebyl doktor, myslím, že teprve studoval. Pocházel ze Schwarzwaldu. Oslovoval nás jménem a vykal nám, viděl v nás lidi. Bylo pro nás velkým štěstím pracovat pod ním a také nás z tohoto komanda nejvíc přežilo. Když jsme mu řekly, že ráno bude selekce a že nás několik vyberou pravděpodobně do plynu, ohlásil, že máme moc práce a že musíme jít na noční směnu, a tak jsme na selekci nešly.

Před posledním dusivým sprchováním ...plynové komory

* * *

Paní Vilma.

V Bergen-Belsenu se v té době nepracovalo, ale skutečně se tam chtělo hladu. A jak člověk neměl celý den nic na práci, myslel jenom na jídlo. Denní příděl byla polívka a kousek chleba. Také přelidnění ve stanech bylo velkým utrpením. Voda tam byla jenom v korýtkách, takový jeden pramínek jako mají vojáci v poli, latrína venku. Blížila se zima a když potom hodně pršelo a byly vichřice, stany na nás padaly. Potom nás přestěhovali do zděného bloku, kde jsme spaly na zemi a byl tam jeden záchod s tekoucí vodou. Kdo měl žízeň, tak si to pustil a odtamtud se napil. Vedle v lágru jsme slyšeli mluvit Holanďany. Po válce jsem četla Deník Anny Frankové, a mám dojem, že v té době tam byla. Tam jsme byly asi 14 dní, blížila se zima a Němci si chodili vybírat z našich řad. Tak jsme se dostaly s Editou na práci. Naše maminka, jak už jsme říkaly, měla problémy s prsty, zrovna zase měla stržený nehet a zavázaný prst. Když mě a Editu zařadili na práci a maminku kvůli tomu prstu ne, maminka sebrala všechnu odvahu a šla k tomu Němci a řekla německy: Já chci pracovat pro Říši.

* * *

Paní Eliška

To bylo zvláštní, my jsme šli od vlaku a tam uprostřed seděl esesák, snad to byl Mengele, já nevím, a my jsme kráčeli směrem k němu. Jedni šli doleva, jedni doprava. Já jsem šla s maminkou tím proudem doleva. On jen tak seděl na rohu. Já už jsem byla s maminkou hezký kus vlevo a on mě odtáhnul na pravou stranu a řekl: Du kannst noch zu Fuss gehen. [Ty ještě můžeš jít pěšky.] Tak jsem byla ráda, že maminka pojede. Až teprve když nás stříhali, prozradili nám, že doleva znamená do plynu. A my jsme přišly do lágru. Maminku jsem už nikdy neviděla.

Paní Lucie

Vylezli jsme z vlaku a prošli selekcí. Esesáci s puškami a se psy posílali doleva a doprava. My jsme šli doprava, celá velká skupina šla doleva a později jsme se dozvěděli, že všichni byli zastřeleni. Šli jsme pak snad 12 hodin. Ke konci dne jsme se dostali do vesnice Sawin. Tábor, kam jsme přišli, vypadal úplně nově, dřevěné baráky, v nich byly dvoupatrové palandy a slamníky. Prostě normální pracovní tábor. Rozdělili nás, muže a ženy zvlášť. Kolem byl ostnatý drát. Jídla bylo minimálně. Ráno byla nějaká káva a malinký kousek chleba, jako kousek dortu, nějaká polívka z mrtvého koně nebo z kapusty.

Byli jsme rozděleni na skupiny po padesáti, sami čeští Židé. Pracovali jsme na melioraci. Měli jsme z bažin, které se rozkládaly kolem celé vesnice, udělat normální pole. Hned příští den jsme začali, měli jsme kolečka a vozili jsme půdu, až bylo všechno urovnané. Vyměřily se kanály, které jsme museli začít kopat a pak zpevňovat, zaráželi jsme do nich kůly.

Tuto práci jsme vykonávali po celou dobu, co jsme tam byli, v zimě, v létě. Někteří z nás měli gumové boty, někteří ne. Bylo to šíleně namáhavé. Zůstali jsme v Sawinu asi rok a do roka tam opravdu bylo pole s obilím. Ale během toho roku, tím, že jsme dostávali tak strašně málo jídla, nás bylo míň a míň. Asi za 6 měsíců přijel německý transport a později polští Židé. Tábor se pro ně rozšířil a oni žili v domcích kolem tábora. To bylo vlastně poprvé v životě, kdy jsem viděla ortodoxního Žida a slyšela jidiš, kdy jsem vůbec poznala jiný způsob židovského života.

Důležitou figuru byl německý komandant, jméno si nepamatuji. Bylo mu asi 50 let, takový robustní pán, ne moc velký, ne moc malý, šíleně sprostý. Vždycky chodil s puškou přes rameno a řval skoro celou dobu, řval neustále věci jako: Ich schiess euch in den bauch herein [Střelím vás do břicha]. Ale na druhou stranu proto, že jsme byli

jenom pracovní tábor a nebylo kam utíkat, jsme tam vlastně vůbec neměli SS. Trochu nás hlídali polští židovští policisté, ale ne moc. Cestou do práce a z práce se někteří občas vyplížili a vyměnili si se sedláky nějaké jídlo. Nebyl to život jako v jiných koncentračních táborech, přesto byli lidé den ze dne slabší. Podobných táborů kolem [Treblinky](#) a [Sobiboru](#) bylo hodně a asi tam dělali stejné práce - jak byli lidé den ze dne slabší. Měli jsme každý den apel komandant řekl: Ty, ty, a ty půjdeš pryč, a už jsme je nikdy neviděli. Němci byli rafinovaní, nevěděli jsme kam jdou a co ty lidi čeká. Až mnohem později jsme se to dozvěděli.

* * *

Pan Artur

V Raviči jsme byli do 26. října 1939, kdy byl sestavený velký transport via Weimar - Buchenwald. To byl strašný šok. Naložili nás do krytých vagónů jako dobytek, bylo nás tam 80-90 a po dvou nás svázali provazy zády k sobě. Tátovi se podařilo rozvázat uzel, uvolnili jsme se a potom jsme uvolnili i ostatní. Vezli nás dva dny bez jídla, bez pití, bez zastavení na vykonání nejnnutnější lidské potřeby. Bylo to strašné. Ve Výmaru alles raus, to už to začalo, bití atd. Šlapali jsme z Výmaru nahoru na Epersberg do Buchenwaldu, kam jsme dorazili 28. října. Zfanatizovaná hitlerjugend po nás plivala a házela kamením. Esesáci nemocné, kteří zůstali cestou do kopce stát, umlátili.

.*

Pamatuji si na jednu událost po atentátu na Hitlera. Byl mezi námi jeden chasid a byl tam také polský kněz z Bendzina. Bylo to v listopadu a oni je zakopali po pás do země, polévali je vodou, nedali jim nic jíst ani pít. Působilo hrozně, když tři metry od sebe byli zakopaní Žid a Polák a oba se modlili. Jeden hebrejsky a druhý latinsky a polsky. Vydrželi snad tři dny a pak zemřeli. To bylo strašné, nejstrašnější, co jsem kdy viděl. Esesáci tam fotili, smáli se, plivali na ně.

Paní Ruth

(ještě doma, v ČR)

Můj pátý školní rok, 1941/1942, byl tedy tím rokem, kdy jsme začali nosit žlutou hvězdu. Nerada nyní vysvětluji své pocity, které jsem měla v dětství, protože je možno je odvodit z pozdějších zážitků a událostí, ale musím vám něco vysvětlit: my jsme se za to nestyděli. Necítili jsme ani ponížení, ani jsme neměli pocit méněcennosti. Bylo tomu zcela naopak: byli jsme to my, kdo stál na straně spravedlnosti a práva. Zlo a bezpráví působili ti druzí. A právo nakonec jistě zvítězí. Cítili jsme se jako Makabejští, kteří bojovali ve jménu své víry proti přesile. Na tyto myšlenky jsme my děti nepřišly samy, ale doma nám je na cestu vštěpovali naši rodiče a ve škole naši učitelé. Jako zaklínadlo nás doprovázela slova 121. žalmu, která jsme během posledních prázdnin sborově nastudovali: Hine lo janum welo jischan, Schomer Israel. Viz, ochránce Izraele nespí a neodpočívá. Ale když si dnes představím - a představuji si to často, že bych byla tenkrát jako matka posílala své děti, 10 nebo 12 let staré, se žlutou hvězdou na šatech na ulici a do školy, nevím, jestli by mi byly tenkrát vůbec pomohly myšlenky na konečnou spravedlnost. Matky tenkrát jistě trpěly více než jejich děti. Na cestě do školy přešla na stanici rychlodráhy u zoologické zahrady, kde byla vždycky tlačenička, těsně kolem mne nějaká žena, a strčila mi nenápadně tabulku čokolády. Jednou mě zadržel policista v Joachimstrasse, protože se mi při běhu (chodila jsem do školy pořád pozdě) rozepnul kabát. Vytknul mi, že pak není vidět mou hvězdu. Musela jsem si kabát zapnout.

* * *

Paní Elisabeth

(nucené práce v Berníně)

Po celém Kurfürstendammu má nyní téměř každý obchod nápis Židům je vstup zakázán nebo Neprodáváme Židům!. Jdeš-li po ulicích, vidíš na každém domě, na každé výloze a na každém obchodě nápis Žid, Žid, Žid, Žid. Je možné si jen stěží vysvětlit, že nacisté, tito židobijci, dláždí své vlastní město tímto slovem, nyní, kdy je Židů v Německu už jen tak málo. Nemůžeš se nikam podívat, abys nenarazil na to slovo Žid. A nejsou to snad jen luxusní obchody nebo trafiky, do nichž je v celém městě Židům zakázán vstup. Teď jsou těmito nápisy opatřovány také pekárny, řeznictví a obchody se zeleninou. A Židům nemají být v zimním období vydávány žádné poukázky na uhlí. Kam to jen všechno povede!

* * *

Paní Ruth

5.září 1943 jsme s maminkou nastoupily do transportu, ve kterém bylo 5000 lidí, muži, ženy i děti. Seděli jsme u kolejí na trávníku, bylo to v poledne a najednou jsme uviděli ty nákladní vagóny, dobytčáky. To byla velká rána. Budou nás transportovat jako dobytek! Sto lidí do každého vagónu. Zavazadla naložili do posledního vozu a řekli nám, že všechno dostaneme. Pak se za námi zavřela vrata dobytčáků a jelo se. Posadila jsem se ke stěně vagónu tak, abych měla před sebou ještě deset centimetrů volna. Vysoko nad sebou jsem měla takové to malé okénko. Maminka seděla vedle mě. Vlak se dal do pohybu, jel a jel. Měla jsem stále ty tatínkovy hodinky, byla jsem asi jediná ve vagónu, nikdo jiný hodinky neměl. Někteří snad měli schované nějaké šperky, ale hodinky neměl nikdo. Když už cesta trvala deset hodin, řekli jsme si, že Ostrava už musí být daleko za námi, že to je bouda a kam asi jedeme. Jeli jsme celkem 33 hodin,

za tu dobu vlak jednou zastavil, dostali jsme trochu vody a mohli jsme vyprázdnit kbelíky. Jen jednou za 33 hodiny. Jeden kýbl pro sto osob. Dokonce jsme se tomu smáli, na to nezapomenu. Každý měl na sobě několikero oblečení, pět kalhot, tři kabáty, kostým atd. a jedna žena, když šla na kýbl, se do těch svých mnoha kalhot nemohla dostat a všichni jsme se tomu smáli.

* * *

spalovací pece – krematorium (kytice je tam až dnes)

Všechny útržky příběhů jsou více rozepsány na stránkách uvedených v záhlaví...

Zdroj: <http://www.holocaust.cz/cz2/resources/recollections/recollections>